

Luento 6: Rawls-kritiikki

YFIA300

9.2.2012

arto.laitinen@jyu.fi

a) Luennot ke, to, 25.1-1.3. MaA 211, MaD 259.

- **Luentotentti 7.3. klo 12-15 MaD 202. (Ei 259)**
- Uusintatentti e-tenttinä (avautuu luentotentin jälkeen)

b) lisäksi jokin näistä kirjoista joko luentotentin yhteydessä; tai erikseen e-tentissä, jossa tentaattori Olli-Pekka Moisio:

- 1. Adorno, T. & Horkheimer, M.: Dialektik der Aufklärung (suom. Valistuksen dialektiikka)
- 2. Arendt, H.: The Human Condition (suom. Vita Activa)
- 3. Rawls, J.: A Theory of Justice, osa 1 (suom. Oikeudenmukaisuusteoria, osa 1)

Luennon tavoite:

tutustuminen moderniin poliittiseen filosofiaan ja politiikan teoriaan.

Sisälllys:

1. Johdanto. Näkökulmia yhteiskuntafilosofiaan ja politiikan teoriaan (AL+MO) 25.1
2. Kant vs Hegel-Marx: normatiivinen oikeudenmukaisuusteoria vs emansipaation yhteiskunnalliset ehdot (AL). 26.1
3. Nietzsche ja genealoginen lähestymistapa (MO) 1.2
4. Rawls ja oikeudenmukaisuus. Liberalismi. (AL) 2.2.
5. Schmitt (MO) 8.2.
6. **Rawls-kritiikki: kommunitarismi, feminismi etc. (AL) 9.2**
7. Arendt (MO) 15.2.
8. Honneth & Fraser: kriittinen teoria ja tunnustussuhteet (AL) 16.2.
9. Foucault (MO) 22.2.
10. *David Harvey: Marxin kapitalismikritiikki tänään (AL) 23.2.*
11. Agamben (MO) 29.2.
12. Yhteen veto (AL+MO) 1.3.

NORMATIIVINEN YHTEISKUNTATEORIA (NORMAT. POLITIIKAN FILOSOFIA)	YHTEISKUNTATEORIA, SOSIAALIFILOSOFIA	GENEALOGINEN LÄHESTYMISTAPA	"POLIITTISEN" TEORIA
Millainen yhteiskunnan <i>tulisi</i> olla?	Kuinka asiat <i>ovat?</i> analyysi ja diagnoosi <i>yhteiskunnallisten</i> ehtojen avulla.	Kuinka asiat <i>ovat?</i> analyysi ja diagnoosi <i>historiallisten</i> ehtojen avulla.	Mitä on politiikka?
Periaatteiden ja ideaalien artikulaatio;	Sosiaalisten ja taloudellisten ja valtarakenteiden analyysi,	Nykyisyyden analyysi siihen johtaneen syntyperän avulla	Politiikan luonteen analyysi
Kant, Rawls, Rawls-kritiikot :	Hegel, Marx, Honneth, Harvey	Nietzsche, Foucault, Agamben	Schmitt, Arendt
Nozick; Habermas; Cohen; Sen, Nussbaum; Raz, Taylor, MacIntyre, Walzer; Rorty; Anderson,Young;	(Honneth, Bloch) ; (Taylor, MacIntyre, Walzer).		(Mouffe, Perry)

Rawls-kritiikin suunnat

- Oikeistolaisempi uusliberalismi, libertarismi
  - Nozick
- Liberaalidemokraattiset, egalitaristiset teorit; kiistaa yksityiskohdista:
  - Kantilaiset (Rawls, Habermas).
  - Aristoteliset, "capability approach": (Nussbaum, Sen). Rawls unohtaa relevantteja eroja (esim. vammaisuus, sukupuoli); Sen: väärä teoriakäsitys
  - Perfektionistiset (Raz). Hylkäävät "neutraaliuden".
  - Kommunitaristiset (Taylor, Walzer, Sandel). Vetoavat jaettuun kulttuuriin.
  - "Relationalistiset", feminismi (Anderson, Young): sorron vastus
  - Sosialistiset (Cohen): vs. eroperiaate, pelkkä perusrakenne.
  - "Postmoderni" (Rorty): demokratia, ei filosofia.
- Paluu yhteisöllisyyteen?
  - MacIntyre: kommunitaristi, joka hylkäisi modernit periaatteet.
- Kritiikki "poliittisuuden" tai "yhteiskunnallisen todellisuuden" ohittamisesta:
  - Mouffe, Rorty, Honneth, kommunitarismi; (Schmitt, Bloch, Perry)

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 "Poliittinen"
- §2 Yhteiskunta yhteistyösysteminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- Kaksi periaatetta (§13)
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

§1 ”Poliittinen filosofia”

- Rawls artikuloi ideaalisia normatiivisia periaatteita, jotka pyrkii osoittamaan realistisiksi, toteutettaviksi;
  - Amartya Sen (*Idea of Justice*): oleellista vertaileva ajattelu – millainen olisi oikeudenmukaisempi yhteiskunta kuin tämä, ei parhaan mahdollisen *ideaaliyhteiskunnan* tunnistaminen.
  - Kriittinen teoria, Honneth, marxilaisuus: Oleellisempi lähtökohta olisi analysoida todellisuutta ja siinä ilmeneviä patologioita ja esteitä hyvinvoinnille tai vapaudelle; ja niistä nousevia ”konkreettisia” ei ”abstrakteja” utopioita (Bloch).
  - Filosofia vs demokratia, ”poliittinen”: Rawls universalisoi tietyn partikulaarisen näkemyksen ja ottaa kantaa liiankin yksityiskohtaisiin asioihin, (erityisesti ”eroperiaate”) jotka tulisi jättää demokraattisille päätöksenteolle . (esim. Rorty, Mouffe)
  - Schmitt: universalismi vs. vihollisuus.
    - ”Universalismi tekee vihollisista ei-ihmisiä”? (vs. yhtäläiset, kaikkien kanssa yhteensopivat oikeudet)
    - Ks. F.M.Kamm: *Ethics for Enemies: Terror, Torture and War*, Oxford, 2011

”Rawls has no politics”

- Chantal Mouffe
  - vasemmistolainen radikaalin demokratian kannattaja, jonka mukaan Carl Schmittin poliittisuuden käsitteellä on annettavaa huolimatta Schmittin konservatiivisuudesta
  - **”Rawls’s approach forecloses recognition of the properly political moment.** Exclusions are presented as being justified by reason and **the antagonistic dimension of politics is not acknowledged.** This article also takes issue with Rawls’s ‘realistic utopia’, asserting that despite the reference to ‘decent’ hierarchical societies, it amounts to a **universalization of the western liberal model.**”*“The limits of John Rawls’s pluralism”,* Chantal Mouffe

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- **§2 Yhteiskunta yhteistyösysteminä**
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- Kaksi periaatetta (§13)
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

§2 Yhteistyösystemi?

- Martha Nussbaum (*Frontiers of Justice, s. 1-2, 14-18*) huomauttaa että Rawlsin teoria lähtökohtaisesti sulkee fyysisesti ja mentaalisesti vammautuneet pois oikeudenmukaisuuden piiristä.
  - Monien kohdalla sosiaaliset ja fyysiset rakenteet tekevät biologisesta tai mentaalisesta piirteestä ”vamman”
  - *Ketkä* suunnittelevat perusrakenteen ja *kenelle?*
  - Vrt. Schmitt: kansa vs väestö.
- Rawls myöntää ongelman:
  - Teorian persoonat ovat normaaleja ja täysin yhteistyöhön osallistuvia. Muut ovat ongelma, joka käsiteltävä myöhemmin erikseen (PL, 21). ”Political justice needs always to be complemented by other virtues” (*ibid.*).

§2 Yhteistyösystemi?

- Martha Nussbaum:
  - Liberaali feministi, aristotelinen tausta.
  - tarvitaan uusi tapa ajatella kuka kansalainen on, ja mikä on sosiaalisen yhteistyön tavoite: ei vain vastavuoroinen hyöty, vaan myös hoiva (*care*). Toimintakyvyt ja -valmiudet (*capabilities*)
  - MacIntyre: *Dependent, Rational Animals* (jokainen on toisista riippuvainen: lapset, vanhukset, sairaat -> vammaisuus vain aste-ero).
  - Honneth: *Struggle for Recognition*. Kolme perustavanlaatuaista suhtautumista, ml. hoiva koskien haavoittuvia; myös aikaansaannosten arvostus & peruskunnioitus.

§2 ...joka ei vetoa kattavaan näkemykseen?

- Rawlsin "neutraali" liberalismi puolueeton eri "kattavien" näkemysten välillä.
- "Perfektionistinen" liberalismi (Raz):
  - liberalismi voi sitoutua muihinkin arvoihin kuin oikeuden-mukaisuus, tasa-arvo, vapaus, demokratia.
  - Esim. erilaiset kulttuuriset arvot, luonnonarvot, eivät vain yksityisiä preferenssejä, vaan valtio voi sitoutua, kunhan edistää myös yksilöiden oikeuksia. Kattava näkemys.
- "Kommunitaristinen" liberalismi (Taylor, Walzer):
  - liberalismia puolustetaan *meidän* traditiomme osana. Kaikkien ei tarvitse olla liberaaleja, me olemme.

Keskeiset lähtökohdat, ”ideat”:

- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*steeminä
- **§3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta**
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydelle rakentuva konsensus §11

§3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta

- John Rawls: hyvin järjestyneen yhteiskunnan idea:
  - jokainen hyväksyy ja tietää että jokainen *hyväksyy saman (poliittisen) oikeudenmukaisuuskäsityksen* (vaikka eri maailmankuvat!)
- Jürgen Habermas:
  - diskurssin muodolliset säännöt, ei tarvita jaettua oikeudenmukaisuuskäsitystä.
  - Perustuslaillinen patriotismi: lojaalisuus ei kansalle, yhteisölle vaan poliittiselle yhteiskunnalle.
- Alasdair MacIntyre: *Whose justice? Which rationality?*
  - Myös oikeudenmukaisuuskäsitykset erilaisia (1988). (Paluu yhtenäisiin yhteisöihin?)
- Chantal Mouffe: demokratia ja antagonismi.
- (John Perry: lojaalisuus kirkolle vai valtiolle?
  - *The Pretenses of Loyalty: Locke, Liberal Theory, and American Political Theology*, Oxford University Press, 2011)

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*systeminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- **§4 Yhteiskunnan perusrakenne**
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- Kaksi periaatetta (§13)
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

§4 Yhteiskunnan perusrakenne

- John Rawls: yhteiskunnan *keskeiset sosiaaliset ja poliittiset instituutiot* keskeisiä oikeudenmukaisuudelle
- Robert Nozick: historiallinen oikeudenmukaisuus ei *vaadi* perusrakennetta. Haltuunotto ja myynti.
  - *Anarchy, State and Utopia*
- G.E. Cohen: Perusrakenne ei *riitä*; myös yksilöiden toiminnalla on väliä.
  - *If You're an Egalitarian, How Come You're So Rich?*
- Thomas Pogge: *Globaali* perusrakenne yhtä tärkeä.
  - *Realizing Rawls*

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*systeminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- **§6 Alkuasema**
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- Kaksi periaatetta (§13)
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

§6 Alkuasema, tietämättömyden verho

- Ajatus, että jotkut seikat oikeudenmukaisuuden kannalta epärelevantteja, tietämättömyyden verho sulkee ne näkyvistä
  - oma sosiaalinen asema, oma kattava mor-usk-fil näkemys, ikä, sukupuoli, rotu, synnynäiset kyvyt tai lahjakkuus jne.
- Ajatus on ok, mutta *sisällöllinen* näkemys, jota alkuasema ei voi oikeuttaa, koska alkuasema rakennettu kunnioittamaan tätä näkemystä.
  - Ei siis *neutraali* koskien tätä ajatusta
  - Esim. Charles Taylor, Joseph Raz; perfektionistinen ja kommunitaristinen liberalismi.

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*systeminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- **(§7 Vapaat ja tasa-arvoiset)**
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- Kaksi periaatetta (§13)
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

(§7 Vapaat ja tasa-arvoiset)

- Persoonilla on kaksi ”moraalista kykyä”:
oikeudenmukaisuuden taju; käsitys hyvästä
  - Harva kritisoi periaatteessa, ongelma mitä vapaus, tasa-arvo, persoonuus implikoivat poliittisesti (uusliberalismi, Rawlsin neutraali sosiaaliliberalismi, perfektionistinen liberalismi, radikaali demokratia, sosialismi, feminismi jne).
  - Feminismi: liberalismien maskuliininen vääristymä
  - Kommunitarismi: liiallinen individualismi
  - Uusliberalismi: liiallista puuttumista yksilöiden taloudelliseen vapauteen
  - (Peter Singer: kaikki ihmiset eivät ole ”persoonia”, jotkut muut eläimet ovat älykkäämpiä kuin jotkut ihmiset.)

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*systeminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- **(§9 Julkisen oikeutuksen idea**
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydelle rakentuva konsensus §11)
- Kaksi periaatetta (§13)
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

§9 Julkisen oikeutuksen idea

- Habermas vs Rawls: the idea of public reason
- Mikä suhde julkisella oikeuttamisella ja esim. uskonnollisilla tausta-oletuksilla?

§10 Reflektiivinen tasapaino

- Rawls: reflektiivinen tasapaino vakaumusten ja periaatteiden kesken
- Perfektionismi, kommunitarismi, partikularismi (Rawls, Taylor, MacIntyre): vakaumukseen vetoaminen ok, periaatteet vain vakaumusten tulkintoja
- Foundationalismi, "rationalismi" (Habermas): vakaumukseen vetoaminen epäilyttävää partikularismia

§11 Päällekkäisyydelle rakentuva konsensus

- Monet pitävät periaatteessa hyvänä ideana uskollisen pluralismin aikana (Taylor)
- vs demokraattinen, parlamentaarinen dissensus ja antagonismi (Mouffe, Schmitt, Arendt)

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*systeminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- **Kaksi periaatetta (§13)**
- Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)

§13 Rawls: Kaksi periaatetta

- a) Jokaisella henkilöllä on sama ylittämätön oikeus (*indefeasible claim*) *yhtäläisiin ja yleisiin (kaikille yhteensopiviin) perusvapauksiin,*
- b) Sosiaalisten ja taloudellisten eriarvoisuuksien tulee täyttää kaksi ehtoa:
  - 1) ne liittyvät virkoihin ja asemiin, joihin kaikilla reilu *mahdollisuuksien tasa-arvo*
  - 2) niiden tulee eniten parantaa huono-osaisimpien asemaa (*ero-periaate*)

- Robert Nozick: eroperiaatteen oletus, että lahjakkuuksien jakauma yhteisomistusta on liian ”sosialistinen”;
- G. E. Cohen: eroperiaatteen oletus, että lahjakkaat yksilöt tarvitsevat kannustimia, on kiristystä, liian ”epäsosialistinen”
- Salliiko suhteellisen eriarvoisuuden kasvun? Ei helposti.
- M. Walzer: eri asioiden jakoa koskien eri periaatteet, ei ”primaarisia sosiaalisia hyviä”.

Rawls-kritiikki

- §1 poliittisen filosofian tehtävä; §12 ”Poliittinen”
- §2 Yhteiskunta *yhteistyö*systeminä
- §3 Hyvin järjestynyt yhteiskunta
- §4 Yhteiskunnan perusrakenne
- §6 Alkuasema
- §7 Vapaat ja tasa-arvoiset
- §9 Julkisen oikeutuksen idea
  - & reflektiivinen tasapaino §10, päällekkäisyydenkonsensus §11
- Kaksi periaatetta (§13)
- **Jako-oikeudenmukaisuuden luonne (§14-22)**

§14-22 Jako-oikeudenmukaisuus

- *Distributiivinen*: yhteistyön säännöt (ml. tuotanto)

vs

Allokatiivinen jakokysymys: oletetaan hyödykkeet annettuina ja kysytään kuinka ne tulisi jakaa.

- Elizabeth Anderson, Iris Marion Young:
  - tasa-arvoisuuden tavoite, pointti, on *sorron,eriarvoisuuden* vastustaminen, ei hyödykkeiden jako.
  - Vastustavat ennen kaikkea ”allokatiivisia” käsityksiä.